

Конкурентоспособность, рынок молока, экспорт, импорт, молочное хозяйство, молоко, молочная продукция.

In the article is analysed development dairy farming of Ukraine and definitely perspective ways of assuring milk and dairy products competitiveness.

Competitiveness, market of milk, export, import, dairy farming, milk, dairy production.

УДК 631.338.15

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО САДІВНИЦТВА

**В.І. ЧОРНОДОН, кандидат економічних наук
Вінницький інститут економіки**

Тернопільського національного економічного університету

Розглянуто питання застосування кластерного підходу до організації діяльності у галузі садівництва, інноваційного розвитку садівницьких підприємств.

Кластери, кластерний підхід, кластеризація, інновації, розвиток, садівництво.

Садівництву належить важливе місце серед галузей рослинництва, що зумовлено продовольчою і лікувальною цінністю плодів та ягід, забезпечення ними населення як продуктами харчування, а плодоконсервну промисловість – сировиною. Для ефективного розвитку галузі необхідна розробка нових організаційних підходів, які б сприяли освоєнню перспективних інноваційних проектів; реорганізації підприємств, застосуванню новітніх технологій; активізації внутрішніх джерел зростання, розширенню виробництва і реалізації продукції як на внутрішньому так і на зовнішньому ринках.

Встановлення кластерних зв'язків виступає пріоритетним завданням багатьох інноваційних стратегій, тому поширення ідеї кластерингу часто вживається для побудови ділових зв'язків, підтримки проектів, що забезпечують налагодження співпраці між секторами промисловості та наукою.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Питання розвитку галузі садівництва були провідними для вітчизняних вчених, серед яких слід виділити роботи О.М. Шестопаля, О.Ю. Єрмакова, І.І. Червена, В.А. Рудьєва, І.І. Лукінова, В.В. Юрчишина, М.М. Артеменка, Д.Ф. Харківського та ін. Втім, забезпечення

ефективної системи організації, формування інноваційних пріоритетів розвитку галузі потребує проведення ґрунтовних досліджень, пов'язаних з урахуванням тенденцій сучасних глобалізаційних змін, вимогами до виробництва високоякісної конкурентоспроможної продукції.

Мета дослідження. Обґрунтувати доцільність застосування кластерного підходу до організації промислового садівництва України, як наряду його інноваційного розвитку.

Теоретичною і методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання та системний підхід до вивчення інноваційних процесів у промисловому садівництві, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів.

Виклад основного матеріалу. До наукового вжитку термін "кластер" введено професором Гарвардської економічної школи М. Портером. За теорією М. Портера, "кластер – це група географічно сусідніх взаємопов'язаних компаній і пов'язаних з ними організацій, що діють в окремій сфері і характеризуються спільністю діяльності і взаємодоповнюючих один одного" [1].

Глобалізація сучасної економіки відсуває на другий план її традиційний поділ на сектори, і як основний організаційний підхід дедалі більшого значення набуває кластерна організація розвитку. Підтвердженням цьому є практичне розгортання перебудови організації виробництва і територій на кластерних засадах в країнах Європи, Азії, Північної Америки та ін. [2].

Кінець ХХ – початок ХХІ ст. для сучасної цивілізації став черговим трансформаційним етапом у розвитку світової системи. Він охопив усі сфери життя і в більшості випадків пов'язаний не стільки з видозміною механізмів і рушійних сил перебігу процесів, скільки з формуванням нової парадигми. Нагромаджено чималий досвід щодо використання переваг і виникнення можливих негативних ефектів глобального впорядкування. Тому нині увага як теоретиків, так і практиків зосереджена на теоретичному осмисленні та розробленні практичних узагальнень і висновків щодо майбутньої парадигми розвитку глобальної системи.

Дослідження й систематизація накопиченого досвіду та особливостей прояву глобалізаційного процесу на різних рівнях світової економіки і соціуму загалом дають змогу стверджувати про об'єктивну обумовленість, циклічність перебігу і незворотність процесу глобалізації [3].

Глобалізація передбачає взаємозалежність країн у різних сферах та значною мірою сприяє застосуванню кластерної моделі розвитку економіки на базі використання кластерного підходу, який розглядається як ефективний інструмент підвищення конкурентоспроможності держави, регіонів, галузей, окремих

підприємств.

У площині успішного та системного вирішення проблеми конкуренції між товаровиробниками садівницької продукції вирішальна роль належить радикальному поглибленню зональної спеціалізації садівництва, основною метою якої є максимальне використання наявного природно-економічного потенціалу окремих зон, підзон, районів, а також ряду підприємств для влаштування високоефективного виробництва конкретних видів садівницької продукції. Кластерний підхід дає змогу реалізувати спеціалізацію і стандартизацію, мінімізувати витрати на освоєння інновацій, підвищити ефективність взаємодії приватного сектора, державних, науково-дослідних установ і кредитних структур.

Переваги кластерів щодо інших корпоративних структур пояснюються тим, що вони: 1) полегшують процес входження до корпоративних структур для малих підприємств; 2) забезпечують ефект масштабу та синергії (кооперативної взаємодії) від об'єднання навіть малих фірм; 3) базуються на співробітництві, а тому дозволяють уникати жорсткої, руйнівної конкуренції; 4) забезпечують внутрішньокорпоративний доступ до спеціалізованих послуг та інновацій за порівняно низькими цінами; 5) дають змогу ефективно вести діалог із владними структурами; 6) дозволяють повною мірою реалізувати регіональні конкурентні переваги [4].

Галузева кластеризація зводиться передусім до правила "чотирьох К": концентрації підприємств в одному географічному районі; кооперації з високим рівнем розвитку; підвищення конкурентоспроможності продукції; завоювання й утримання клієнтів

Дослідженнями вітчизняних науковців встановлено, що Україна має значні переваги перед сусідніми державами на сході, півночі та заході за природно-економічним потенціалом для високоефективного ведення товарного садівництва. Це вагомо підтверджується таким беззаперечним аргументом, що в країні за умов поглиблення зональної спеціалізації галузі успішно можна вирощувати всі плодові та ягідні культури помірного клімату. Жодна з сусідніх держав не має таких переваг [5].

Саме кластерні формування забезпечують концентрацію, спеціалізацію виробництва у поєднанні з додатковими інфраструктурними можливостями. Через розвиток комерційної інфраструктури, впровадження інноваційних технологій визначається рівень інноваційного розвитку галузі. Нині у садівництві спостерігається сповільнення процесу освоєння результатів наукових розробок, що знижує ефективність вітчизняного виробництва плодів і ягід, створює умови для постачання на вітчизняний ринок продукції іноземного виробництва значно нижчої якості. Адже доведено, що

технологічні інновації забезпечують майже на 40 % ефективність виробництва.

Особливого значення в сучасних умовах набуває створення регіональних кластерів. Для побудови моделі регіональної організації взаємозв'язку в кластерного типу нами обрано зону Поділля, що зумовлено вигідним географічне розташуванням, сприятливі ґрунтово-кліматичними умовами для розвитку садівництва і традиціями населення, які стали основою вирощування плодкових та ягідних насаджень.

Подільський район охоплює території Вінницької, Хмельницької та Тернопільської областей, які розміщені на правобережній частині України; межує з Карпатським, Північно-Західним, Центральним і Причорноморським районами України, а також з Республікою Молдова. Територія знаходиться в лісостеповій природно-географічній зоні. За характером рельєфу це рівнинні простори Придніпровської і Подільської височин [6].

Модель регіональної організації взаємозв'язків кластерного типу "САД-Поділля" наведено на рисунку.

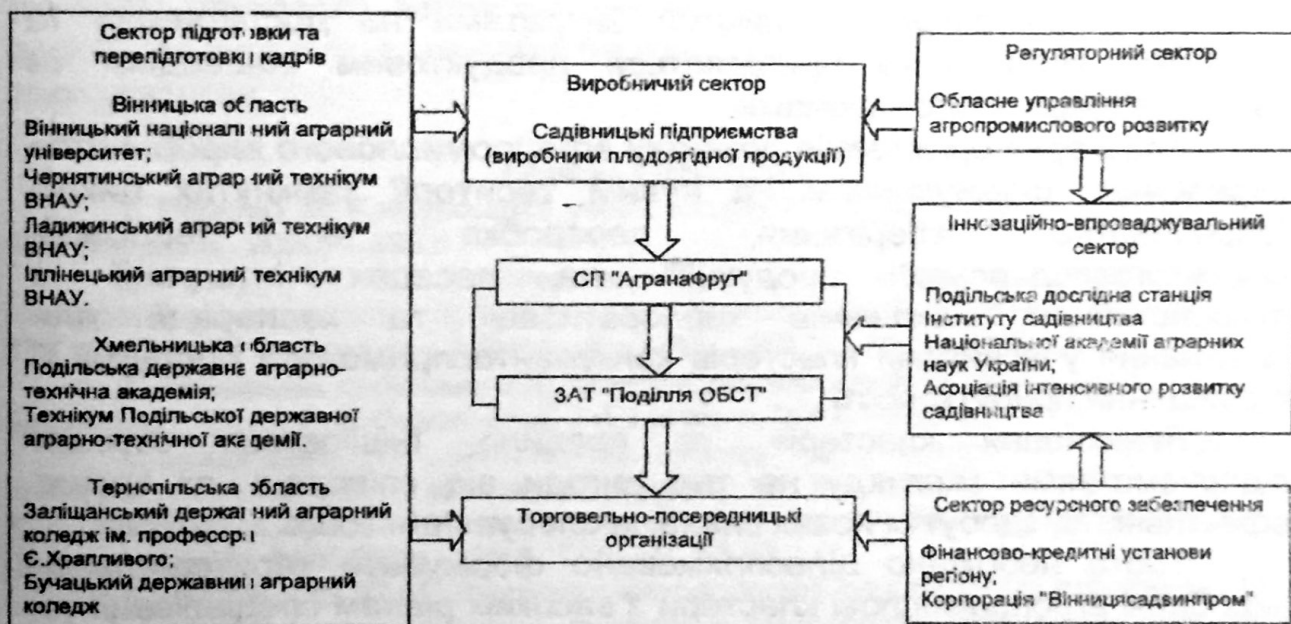

Рис. Модель регіональної організації взаємозв'язків кластерного типу "САД-Поділля"

Згідно з дослідженнями, понад 28 % підприємств на території ЄС визнали свою приналежність до кластерів. У тих 10 країнах, які були прийняті в ЄС останніми, частка таких підприємств становить у середньому лише 9 %. Цікаві факти: понад 67 % литовських підприємств працюють у середовищі кластерів; найвищий рівень кластеризації зафіксовано у Великобританії, де в середньому 8 із 10 підприємств класифіковані як належні до кластера. За твердженням

фахівців, найвідчутнішою перевагою кластерного підприємства є можливість запрошувати висококваліфікованих працівників та обмінюватися ринковою інформацією з партнерами.

Вважається, що перебування в кластерах стимулює дух підприємництва, полегшує налагодження зв'язків для здійснення тих чи інших проектів. Кластерні підприємства відзначаються високою інноваційністю [7].

За інноваційною спрямованістю кластерні об'єднання реалізуються:

навколо провідних науково-дослідних установ регіону чи держави, побудовані на знаннях і характерні для підприємств, що належать до секторів з високою інтенсивністю досліджень та розробок;

підприємствами, інноваційна діяльність яких залежить перш за все від здатності співпрацювати з розробниками інноваційних товарів чи технологій.

підприємствами, що оперують складними системами перетворення інформації з метою надати спеціалізовані послуги своїм клієнтам;

підприємствами з великими витратами на дослідження та розробки, коли увага приділяється продуктивним інноваціям та взаємозв'язкам зі споживачами.

Кластерна організація розвитку агропромислового виробництва передбачає формуванням на певній території замкнутих циклів "виробництво, зберігання, переробка та реалізація сільськогосподарської продукції" на засадах інтеграції з використанням механізмів корпоратизації та кооперації для одержання учасниками кластерів конкурентоспроможної продукції й підвищення прибутковості.

Виникнення кластерів, як правило, ініціюється самими підприємствами з огляду на такі вигоди від співпраці, як краща ефективність, здобуття нових знань, кооперування тощо.

Тобто необхідно цілеспрямовано формувати територіально-виробничі агропромислові кластери з високим рівнем спеціалізації та концентрації галузей агропромислового виробництва для найповнішого використання природних і просторових переваг сільської території і на цій економічній базі розбудовувати соціально-економічні кластери для створення належних умов життєдіяльності сільських жителів і формування привабливого іміджу села.

Перехід на кластерну організацію розвитку агропромислового виробництва має бути відображений в аграрній політиці як довгострокове програмне завдання, успішне виконання якого вимагає координації зусиль виробничих формувань, органів місцевого самоврядування, регіонального й державного управління,

спрямування їх спільних коштів на досягнення визначених для кожного агропромислового й соціально-економічного кластера напрямів і пріоритетів [8].

Доцільність кластерної організації садівництва зумовлена потребою створення ціленаправленої системи на якісний результат кінцевої продукції, з еквівалентним розподілом прибутку між учасниками кластера.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Однією з важливих переваг формування кластерної моделі є концентрація на зв'язках між підприємствами та організаціями, які сприяють розвитку виробництва і конкуренції; спрощенню доступу до новітніх технологій; розподіленню ризиків різних сферах спільної діяльності; спільному виходу на зовнішні ринки; організації спільних наукових досліджень.

Основна роль в розвитку садівництва має належати саме активізації інноваційних процесів, яку слід розглядати як систему впровадження нових наукових розробок у виробництво. Щодо організації інноваційної діяльності, то належну увагу слід приділити функціонуванню наукових установ, з метою координації роботи, центрам наукового забезпечення областей з виходом на науково-виробничі системи, селекційні центри, дослідні і навчально-виробничі господарства.

Список літератури

1. *Портер М.* Конкуренция: учебн. пособие. / Портер М. [пер. с англ.] – М. : ИД "Вильяме", 2000. – 495 с.
2. *Саблук П.Т.* Кластеризація як механізм підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості аграрної економіки / П.Т. Саблук, М.Ф. Кропивко // Економіка АПК. – 2010. – № 1. – С. 3-12.
3. *Економічні проблеми XXI століття: міжнародний та український виміри* / [за ред. С.І. Юрія, Є.В. Савельєва]. – К. : Знання, 2007. – 595 с.
4. *Захарченко В.І.* Кластерний підхід до аналізу і підвищення конкурентоспроможності економіки України та її регіонів / В.І. Захарченко, С.В. Захарченко // Вісник Хмельницького нац. ун-ту ; серія : Економічні науки. – Хмельницький : ХНУ, 2009. – № 5, Т. 1. – С. 53-57.
5. *Шестопаль О.М.* Теоретико-методологічні основи (нова парадигма) та складові Національної програми поступу промислового садівництва України: макрогалузевий аспект: Монографія / Шестопаль О.М. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 140 с.
6. *Тарасенко Н.Г.* Экономические районы Украины / Тарасенко Н.Г. – Донецк : Академия, 1999. – 72 с.
7. *Кузьмін О.* Кластери як чинник інноваційного розвитку підприємств і територіальних утворень / О. Кузьмін, В. Желуха // Економіка України. – 2009. – № 2. – С. 14-23.
8. *Мельник Ю.Ф.* Агропромислове виробництво України: уроки 2008 року і шляхи забезпечення інноваційного розвитку / Ю.Ф. Мельник, П.Т. Саблук // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – С. 3-15.

Рассмотрены вопросы применения кластерного подхода к организации деятельности в отрасли садоводства, инновационного развития садоводческих предприятий.

Кластеры, кластерный подход, кластеризация, инновации, развитие, садоводство.

The questions of application of cluster approach are considered to organization of activity in industry of gardening, innovative development of fruit-grower enterprises.

Clusters, cluster approach, clustertion, innovations, development, gardening.

УДК 658.8.011.1

ІНСТРУМЕНТИ ОЦІНКИ ЗБУТОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

М.Г. ШЕВЧИК, кандидат економічних наук

Розглянуто теоретико-практичні аспекти збутової політики підприємства та окремі підходи до оцінки їх збутової діяльності.

Збутова політика, модель, підприємство, аудит, показники оцінки.

За сучасних умов становлення вітчизняної економіки, внаслідок загострення конкуренції за ринки збуту, збільшення витрат, пов'язаних з реалізацією товарів і підвищенням їхньої частки у валовому внутрішньому продукті, а також підвищення вимог споживачів до якості обслуговування, основним фактором, що визначає виживання підприємств та їх цілеспрямований розвиток, є ефективність системи збутової діяльності. У зв'язку з цим великої ваги набувають питання її оцінювання та прийняття управлінських рішень у сфері збуту на основі результатів оцінки [1].

Аналіз основних досліджень і публікацій. У вітчизняній літературі термін "збут" став синонімом поняття "кінцева реалізація продукції", а діяльність, пов'язана з доставкою продукції, її складуванням, встановленням маршрутів та каналів збуту, дістала назву "розподіл". Розподіл як явище, у свою чергу, об'єднує регулюючу дію будь-яких заходів, що спрямовані на пересування продукції в просторі та в часі від місця виробництва до місця споживання. Весь процес розподілу відбувається з обов'язковим комунікаційним підкріпленням.

За останні роки проблемам збутової діяльності присвячено багато наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких,